

خلاصه کتاب آشنایی با علوم و معارف دفاع مقدس

نویسندگان: دکتر مجتبی شربتی، دکتر هادی مراد پیری ناشر: پیام نور / سال ۱۴۰۴

منبع اصلی واحد درسی: علوم و معارف دفاع مقدس و مقاومت

فهرست:

فصل اول: مفاهیم جنگ و دفاع	۲
فصل دوم: آشنایی با جغرافیای مرزی ایران و عراق	۱۰
فصل سوم: پیشینه مناقشات مرزی ایران و عراق	۱۵
فصل چهارم: وضعیت ایران و عراق در آستانه جنگ	۱۷
فصل پنجم: علل، اهداف و زمینه‌های تجاوز رژیم بعث عراق به ایران	۲۱
فصل ششم: تجاوز سراسری عراق و واکنش ایران	۲۳
فصل هفتم: اقدامات ایران در سال اول جنگ	۲۶
فصل هشتم: آزادسازی مناطق اشغالی	۲۹
فصل نهم: تعقیب و تنبیه متجاوز	۳۳
فصل دهم: جنایات جنگی عراق برای توسعه جنگ	۴۱
فصل یازدهم: قطعنامه‌های صادر شده سازمان ملل در جنگ	۴۵
فصل دوازدهم: مقطع پایانی جنگ	۴۸
فصل سیزدهم: نقش قدرت‌های استکباری و کشورها در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران	۵۲
فصل چهاردهم: پیروزی ایران در دفاع مقدس (نتایج و دستاوردها)	۵۶
فصل پانزدهم: فرهنگ شهادت و ایثار	۶۴
فصل شانزدهم: جنگ نرم و رسالت دانشگاهیان	۶۹

فصل اول: مفاهیم جنگ و دفاع

■ مقدمه

✓ جنگ پس از زندگی، قدیمی ترین، مهم ترین و هیجان انگیزترین پدیده اجتماعی جهان هستی است.

✓ عمر جنگ به اندازه عمر بشریت است.

✓ جنگ مجموعه‌ای از نابسامانی‌ها است که به صورت آتش و خونریزی، مرگ، ویرانی و عصیان جلوه‌گر می‌شود.

✓ جنگ واژه‌ای است که شنیدن آن برای عده‌ای موجب ترس و دلهره و برای عده‌ای مایه امید، شادی و لذت است.

✓ آنچه در جنگ‌ها حائز اهمیت است، جنگ‌افروزی برای اعمال ظلم و ستم، تضییع حقوق بشریت و نابودی آن‌ها، تخریب منابع و سلطه بر انسان‌هاست که امری نامطلوب و غیرانسانی است و باید در مقابل متجاوزان ایستادگی و از خود دفاع کرد.

■ تعاریف و اصطلاحات

■ تعریف جنگ

✓ واژه جنگ در لغت‌نامه‌های فارسی به معنی جدال، قتال، نبرد، رزم و آورد، زد و خورد، کشتار جمعی یا هرگونه درگیری خصمانه با قصد ساقط کردن یا از میدان به در کردن حریف به کار رفته است.

✓ تعریف جنگ در اصطلاحات عبارت است از:

✓ برخورد خشونت‌آمیز نیروهای مسلح دو یا چند دولت پس از به بن‌بست رسیدن راه‌حل‌های سیاسی به منظور تحمیل اراده یکی بر دیگری.

✓ زد و خورد مسلحانه بین دو یا چند گروه متخاصم به منظور تحمیل اراده یکی بر دیگری.

نقطه کور: توجه شود که جنگ «نبرد مسلحانه بین دولت‌ها» تعریف شده و از جنبه‌های مختلف قابل تعریف است، اما دفاع مقدس نوعی خاص از جنگ و نبرد مسلحانه است که حالتی تدافعی در مقابل تجاوز نظامی بیگانگان داشته است.

■ تعریف دفاع

✓ دفاع در لغت از ریشه دَفَع به معنی عقب راندن و پس زدن است.

✓ در اصطلاح به تدابیری گفته می‌شود که یک یا چند کشور مؤتلفه برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا فناوری به کار می‌برند.

✓ توانایی‌های دفاعی، بازدارندگی را تقویت می‌کند و بازدارندگی نیز به این توانایی‌ها نیرو می‌بخشد.

✓ واژه دفاع به حفظ و حمایت از ارزش‌هایی نظیر زندگی، مالکیت، آزادی، هویت ملی و تمامیت ارضی در برابر تهدیدات گوناگون اعم از داخلی و خارجی اطلاق می‌گردد.

✓ امام خمینی (ره) در تبیین دفاع مقدس می‌فرماید: مسئله، مسئله‌ای نیست که ما بخواهیم جنگ بکنیم یا می‌خواهیم دفاع بکنیم. ما دفاع مقدس می‌خواهیم بکنیم. یعنی می‌خواهیم از آبروی اسلام، از آبروی کشور اسلامی دفاع کنیم.

■ تعریف دفاع مقدس

✓ مقدس در لغت به معنای پاک و پاکیزه، شایسته پرستش و احترام، دارای کیفیت آسمانی و بسیار باارزش و گرامی آمده است.

✓ دفاع مقدس یعنی دفع تهاجم دشمن که مبتنی بر ارزش‌های انسانی است و دارای قداست است.

✓ دفاع مقدس در اصطلاح عبارت است از: مجموعه مجاهدت‌ها، حماسه‌ها، پایمردی‌ها و فعالیت‌های متنوعی که ملت شریف و مسلمان ایران و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در طول هشت سال در برابر تهاجم رژیم بعث عراق به خاک ایران اسلامی انجام دادند.

■ تفاوت جنگ و دفاع مقدس

✓ جنگ در جوامع بشری مفهومی عام داشته و شامل انواع تهاجم نظامی، جنگ تدافعی، جنگ مشروع و نامشروع اعم از داخلی یا خارجی می‌شود.

✓ بسیاری مواقع جنگ اقدامی ناپسند، غیرعقلی، غیردینی و نامقدس است (همچون حملات نظامی برای سلطه‌طلبی).

✓ دفاع مقدس مطابق با هنجارهای دینی پذیرفته شده در یک جامعه بوده و دارای ارزش دینی و اجتماعی است.

✓ دفاع مقدس به منظور دفاع از خویش (دفاع مشروع) در مقابل متجاوزین به دین، جان، مال، حیثیت، تمامیت ارضی، ناموس، مردم، انقلاب، حکومت، قرآن، نظام اسلامی و دفاع از مظلومین عالم صورت می‌گیرد.

■ انواع جنگ

✓ جنگ بر اساس معیارهای مختلف به موارد زیر تقسیم‌بندی می‌شود:

✓ ۱. بر اساس هدف: به جنگ‌های عادلانه و غیرعادلانه.

✓ ۲. بر اساس مقیاس‌های جغرافیایی: به جنگ‌های محلی، منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای و جهانی.

✓ ۳. بر اساس انضباط و تاکتیک: به جنگ‌های منظم (کلاسیک) و نامنظم (چریکی).

✓ ۴. بر اساس سطح جغرافیایی: به جنگ‌های دریایی، هوایی و زمینی.

✓ ۵. بر اساس قلمرو: به جنگ‌های داخلی و خارجی.

✓ ۶. بر مبنای نوع ابزار: به جنگ سخت، نیمه‌سخت و نرم.

✓ ۷. بر اساس به کارگیری نوع سلاح: به جنگ‌های متعارف و نامتعارف.

✓ ۸. از نظر طول زمان: به جنگ‌های محدود، متوسط و نامحدود.

✓ ۹. از نظر شدت: به جنگ‌های کم‌شدت، متوسط و پرشدت.

■ ویژگی‌های جنگ

✓ برخوردی قهرآمیز توأم با خشونت است.

✓ در شکل دسته‌جمعی و گروهی است.

✓ سازمان‌یافته و دارای تشکیلات است.

✓ دارای هدف و در پی تأمین منافع است.

✓ دارای ضوابط قانونی و حقوقی است.

✓ امام خمینی (ره) اصولی چند را مورد نظر قرار داده است که برخی از آنها عبارتند از:

✓ ایمان به هدف متعالی و مقدس (جهاد فی سبیل الله).

✓ اطاعت از فرماندهی.

✓ اتکا بر مردم (مردمی بودن جنگ).

✓ اصل اخلاق جنگی و اخلاق در جنگ.

✓ وحدت نیروهای مسلح و نیز بین قوای نظامی و مردمی.

✓ جنگ اعتقادی (جنگ در راه آرمان و اعتقادات والا).

✓ توجه به اسلحه و تکنولوژی به مثابه ابزار.

✓ سلاح و صلاح (اسلحه باید در دست انسان صالح باشد).

✓ نفی جنگ هسته‌ای و تکیه بر جنگ متعارف.

✓ نفی هرگونه سلطه غیر خدایی.

✓ نگرش تکلیفی و مسئولیتی.

✓ تکیه بر نقش اساسی انسان.

✓ تکیه بر باور، اراده و عمل.

✓ نفی یأس و نومیدی.

✓ استفاده از تجارب دیگران.

✓ اطلاعات و آمادگی و برنامه‌ریزی.

✓ جنگ حق و باطل.

✓ جنگ اسلام و کفر.

■ اهداف جنگ

✓ جنگ با هدف تصرف سرزمین و کشورگشایی.

✓ جنگ با هدف تحمیل اراده سیاسی یا جلوگیری از تحمیل اراده یکی بر دیگری.

✓ جنگ با هدف قدرت‌طلبی و جاه‌طلبی رهبران سیاسی.

✓ جنگ با هدف دفاع از سرزمین، مملکت و ناموس.

✓ جنگ با هدف تحقق حقوق بین‌المللی.

✓ جنگ با هدف دستیابی به منابع و ذخایر یک کشور.

✓ جنگ با هدف تحمیل عقیده.

